

Poročilo o posvetu Družbena vključenost in mobilnost invalidov

Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru (FVV UM) je na mednarodni dan invalidov, 3. 12. 2021, preko spleta organizirala posvet Družbena vključenost in mobilnost invalidov, ki se je nanašal na del projekta o družbeni vključenosti/izključenosti invalidov s telesnimi in senzoričnimi okvarami v Sloveniji. Projekt izvajajo raziskovalci FVV UM, finančno pa ga je podprla Ambasada Združenih držav Amerike (ZDA) v Sloveniji. Gre za nadaljevanje projekta, ki ga je FVV UM v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana (MOL) in Agencijo za varnost prometa (AVP) izvajala od leta 2017 do 2020, in sicer »Parkiraj izgovore drugam! Ne na mesta, rezervirana za invalide«.

Posvet je vodil vodja raziskovalnega projekta izr. prof. dr. Aleš Bučar Ručman. Sestavljen je bil iz dveh delov. Uvodna govorca sta bila izr. prof. dr. Andrej Sotlar, dekan FVV UM, in Michael J. Marble, predstavnik Ambasade ZDA. Dekan FVV UM je razložil, kako je fakulteta napredovala na področju prilagajanja okolja za invalidne osebe, pri čemer je pojasnil povezavo med invalidnostjo in varstvoslovjem. Zahvalil se je raziskovalcem in vsem sodelujočim za njihovo delo ter udeležencem za udeležbo na posvetu. Michael J. Marble se je zahvalil za diskusijo in povedal, da Ambasada ZDA v Sloveniji z zadovoljstvom finančno podpira takšne dogodke. Rekel je, da so pravice invalidov osnovne človekove pravice, saj so iste kot pravice ljudi, ki niso invalidi. Ker so te pogosto kršene, na Ambasadi nadaljujejo s podporo vseh dejanj za invalidne osebe in se veselijo nadaljnjega sodelovanja.

V prvem delu posveta so bili vključeni naslednji strokovni gosti: Peter Svetina, Varuh človekovih pravic, Jože Hribar, direktor Javne agencije Republike Slovenije za varnost prometa, dr. Gašper Krstulović, Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani, mag. Ana Petrovič, Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča, in Sašo Rink, predsednik Sveta za odpravljanje arhitekturnih in komunikacijskih ovir, Mestna občina Ljubljana. V drugem delu posveta so svoje prispevke predstavili izr. prof. dr. Aleš Bučar Ručman, izr. prof. dr. Danijela Frangež in doc. dr. Tinkara Pavšič Mrevlje. Zaradi časovnega zamika med Slovenijo in ZDA je bil predvajan posnetek intervjuja, ki ga je s Hannah Pennington, paraolimpijko (Team USA) in zdravstveno specialistko, diagnostično medicinsko sonografino, opravil Gal Jakič. Drugi del posveta je sklenil Gal Jakič, slovenski paraolimpijec in IT strokovnjak, na koncu je sledila razprava. Razen dveh prispevkov, ki sta bila izvedena v angleščini, je posvet potekal v slovenščini.

Peter Svetina je v svoji predstavitvi »Mobilnost in pravica invalidov do družbene vključenosti je človekova pravica« povedal, da v instituciji, ki jo vodi, obravnavajo pobude posameznikov, pri čemer Vlado in pristojna ministrstva aktivno opozarjajo na kršenje človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter jih

pozivajo k rešitvam. Izpostavil je, da natančnega podatka o številu invalidnih oseb ni mogoče dobiti, velja pa upoštevati oceno Svetovne zdravstvene organizacije. Razpravljal je o izzivih na področju družbenega vključevanja invalidnih oseb, povedal pa je tudi, da se v Sloveniji izvaja kar nekaj družbeno pomembnih in trajnostno naravnanih projektov za moč ljudi z oviranostmi. Razpravljal je o napredkih na področju vključevanja invalidnih oseb, ki so se zgodili oz. se dogajajo, in razlagal o izzivih, s katerimi se ukvarjajo pri varuhu človekovih pravic. Zaključil je z mislijo, da moramo svoja prizadevanja usmeriti v uporabnika in njegove potrebe, saj le tako spoštujemo njegovo dostojanstvo.

V sklopu predstavitve »*Vloga AVP pri zagotavljanju mobilnosti invalidov*« je Jože Hribar pojasnil, zakaj je omogočanje multimodalnosti nujna. Povedal je, da AVP izvaja projekt Sožitje za tretje življenjsko obdobje, sodeluje pa tudi v projektu Prostofer. Predstavil je projekt Multimodalna mobilnost oseb z različnimi oviranostmi in izpostavil, da je AVP aktivni partner tudi v projektu »Parkiraj izgovore drugim! Ne na mesta, rezervirana za invalide«. Poudaril je, da so rezultati raziskav pod vodstvom izr. prof. dr. Aleša Bučarja Ručmana navdali z upanjem, da se odnos voznikov v kontekstu parkiranja na mesta, rezervirana za invalide, izboljšuje. Povedal je, da na AVP že več let dajejo pobudo o poostrenem nadzoru nad neupravičenim parkiranjem in da so ugotovile dr. Bučarja Ručmana pomembno pripomogle k novelizaciji Zakona o pravilih cestnega prometa, ki je dvignil globe za omenjeni prekršek. Zaključil je, da s pozivom k poostrenemu nadzoru želijo ozaveščati tudi o tem, da je mnogo bolj kot globa ali njena višina pomembno zavedanje o odgovornosti, ki jo nosi kršitelj, ko svoje vozilo parkira na parkirno mesto, rezervirano za invalide.

Dr. Gašper Krstulović je v svoji predstavitvi »*Socialni model invalidnosti, izzivi in težave invalidov*« razpravljal o treh tematikah: izkušnjah oseb z oviranostjo z dostopnostjo, dostopu skozi koncept univerzalnega oblikovanja in konceptu ovir skozi prizmo socialnega modela. V sklopu prve tematike je razlagal, da so izkušnje ljudi večplastne. Dostopnost stavb je razložil na primeru Narodne in univerzitetne knjižnice Ljubljana. V sklopu druge tematike je pojasnil namen koncepta univerzalnega oblikovanja, ki ga je razložil na primeru Mesarskega mostu v Ljubljani. Socialni model je predstavil kot enega izmed miselnih modelov, ki je bistveno prispeval k spremembi družbenega dojemanja invalidnosti.

Mag. Ana Petrovič je predstavila prispevek »*Psihološke težave invalidov in družbena vključenost*«. Podala je nekaj razlag, kako invalidne osebe razumejo koncept vključenosti v družbo, pri čemer se je osredotočila na vlogo in način zaposlovanja. Povedala je, da prilagoditve okolja delovnih mest ne predstavljajo tako velike problematike, kot jo predstavlja psihološka prilagoditev delovnih mest. Izpostavila je problematiko nevidne invalidnosti ter omenjala prepričanja družbe o invalidnosti in z njimi povezano stigmo. Razpravljala je o psiholoških dejavnikih, ki vplivajo na vključevanje v družbo, spregovorila pa je tudi o motivaciji in naučeni nemoči, ki izhaja iz dolgotrajne vključenosti v institucije. Pojasnila je pomen izključenosti, njene psihološke dejavnike, obenem pa tudi njene pozitivne ter negativne učinke. Predstavitev je zaključila z razlago pojava sekundarne invalidnosti.

Sašo Rink je v sklopu predstavitve »*Delovanje SOAKO in pristop MOL k večji vključenosti invalidov v družbo*« predstavil primere dobre prakse v lokalnem okolju, pri čemer je izpostavil Svet za odpravljanje arhitekturnih in komunikacijskih ovir MOL, akcijske načrte, revizije projektne dokumentacije in primere izvedbe v naravi. Razložil je sestavo, naloge in učinkovitost SOAKO in povedal, da je zdaj v izvajanju že šesti akcijski načrt »Ljubljana – občina po meri invalidov«. Pojasnil je, da so vsi deležniki lokalne skupnosti dolžni vse investicijske projekte revidirati, nato pa s pomočjo slikovnega gradiva pojasnil primere izvedbe v naravi. Zaključil je, da je prestolnica v večjem delu že dostopna vsem, a je še veliko prostora za izboljšave na področju dostopnosti objektov v javni rabi.

Izr. prof. dr. Aleš Bučar Ručman, izr. prof. dr. Danijela Frangež in doc. dr. Tinkara Pavšič Mrevlje so predstavili *Raziskovalno poročilo o družbeni vključenosti invalidov in pravici do mobilnosti (2021)*. Izr. prof. dr. Aleš Bučar Ručman je predstavil, s katerimi vprašanji so se ukvarjali, opozoril pa je tudi, da ugotovitve raziskave predstavljajo zgolj vrh ledene gore. Pojasnil je ugotovitve, ki se nanašajo na vlogo in pomen mobilnosti za družbeno vključenost invalidov ter dostopnost objektov in infrastrukture v javni rabi. Izr. prof. dr. Danijela Frangež je opisala ugotovitve o medosebnih odnosih. Razložila je, da se invalidi v medosebnih odnosih srečujejo s pozitivnimi in negativnimi vidiki komuniciranja. Zaključila je, da so udeleženci raziskave pojasnjevali, da diskriminacije verjetno pogosto ne prepoznajo, saj so nanjo navajeni. Doc. dr. Tinkara Pavšič Mrevlje je razložila vlogo stresa pri invalidnih osebah. Opisala je strategije spoprijemanja s stresnimi dogodki, pri čemer je pojasnila, da udeleženci raziskave običajno uporabljajo strategije približevanja. V rabi so sicer tudi strategije izogibanja, vendar vedno v kombinaciji s strategijami približevanja.

Gal Jakič in Hannah Pennington sta se pogovarjala o tematiki »*Življenje in vključenost invalidov v družbo – izkušnje iz ZDA*«. Hannah je pojasnila svoje izkušnje z invalidnostjo, pa tudi načine ter učinke zagotavljanja mobilnosti v družbi. Razložila je dejavnike, ki so pripomogli k temu, da je postala zdravstvena strokovnjakinja. Podala je oceno mobilnosti in socialne vključenosti invalidov v ZDA. Razložila je, da se je stanje v zadnjih 10 letih izboljšalo, pri čemer je poudarila, da sta pri ozaveščanju razumevanja, da invalidi niso drugorazredni ljudje, močno vplivala primerjava in vključevanje olimpijcev in paraolimpijcev v isto kategorijo. Razlagala je še o tem, da obstajajo velike razlike med državami v in izven ZDA, razpravljala pa je tudi o dejavnostih, ki bi lahko vplivale na boljšo socialno vključenost invalidov.

Gal Jakič je v svoji predstavitvi »*Osebne izkušnje, družbena vključenost in mobilnost*« razložil, kako je postal invalid in njegov odnos do invalidnosti. Podal je svoje izkušnje iz časa njegove invalidnosti in opisal dogodke, kjer se je srečal z družbenim nerazumevanjem tega pojava. Poudaril je, da si želi, da bi se odgovornost za prilagoditve s posameznikov invalidov premaknile na odgovornost institucij. Izpostavil je, da si invalidne osebe v veliki meri želijo biti del delovne sile. Zaključil je, da je včasih mogoče bolj enostaven pristop k reševanju problema tudi bolj ustrezen.

Sledila je razprava, v sklopu katere je bila izpostavljena vloga in namen Agende 22 ter z njo povezano strateško načrtovanje dostopnosti. Povedano je bilo, da je izziv v Sloveniji predvsem izvajanje zakonodaje. Med drugim so bile razložene tudi oblike nudenja pomoči v Zavodu brez ovir. Sodelujoči so se zahvalili za posvet in izrazili željo za takšne dogodke tudi v prihodnosti. Izr. prof. dr. Aleš Bučar Ručman je povedal, da upa, da bo ob ponovitvi raziskave viden napredek na področju družbene vključenosti in mobilnosti invalidov. Rekel je, da je treba še veliko postoriti, a se stanje izboljšuje. Posvet je sklenil z zahvalo za sodelovanje ter zaključil, da se veseli nadaljnjega sodelovanja in dela na tem področju.

Posnetek posveta in raziskovalno poročilo *Družbena vključenost in enaka pravica do mobilnosti za invalide* sta na voljo na spletni povezavi <https://parkiraj-izgovore.si/>

Monika Klun in Aleš Bučar Ručman